

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Տ Ա Ն Դ Ե Ա Լ Ի Կ Ի Ե Ի Ի

ԱՍՏՈՒԱԾԱԹԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ա Ր Զ Ա Յ Ո Ւ Ե Թ Ե Ն

ՏԱՍՆԻՆԵՐՈՐԻ ԵՐԳ

Արծիւը կը խօսի իբր թէ մէկ ամօ միայն ըլլար, զոր լուծէ Ջերթողիմ տարակոյսը թէ մէկը կրնայ առանց քրիստոսական հաւատքի փրկուիլ:

Կ'երեւար իմ առջեւըս հոն հոլաթեւ Զքնող պատկերն, որ վայելքին մէջ քաղցրիկ՝ Զուարթ կ'ընէր ընդխառնուած հոգիներն:

Կը թուէր ամէն մին յակնթիկ մը կարմրուկ, Որ կրակուած արեւուն բոց ճաճանչէ՛ն՝ Կ'ընդըշուէր իմ աչքերուս մէջ իր ցուքն:

Եւ ինչ որ պէտք է նրկարիմ ես հիմա, Զայնը երբեք չըսու, թանաքը չըզրց, Եւ ոչ ալ միտքն երբեք կրցա խաղաղել, Եւ կ'ըտուցին տեսա՞յ՝ լսեցի խափին իսկ, Որուն ձայնին մէջ կը հնչէր «ես» եւ «իմ», Իր գաղափարը մինչդեռ էր «մենք» եւ «մեր»:

Եւ ըսկըսաւ. «Զի բարեպաշտ եւ արդար Եղայ, ես այս փառքին եմ հոս բարձրացած, Որուն հընար չէ հասնիլ սոսկ փափագով:

Եւ յիշատակըս երկրի վրայ թողուցի Այգան չճնաղ՝ որ վատ մարդիկ կը գոզեն Զայն՝ սակայն չեն օրինակին հետեւիր»:

Ինչպէս շատ վառ ածուխներէ կը զգացուի Մէկ տաքութիւն, այսպէս ալ այն պատկերէն՝ Կազմուած շատ սէրերէ՛ մէկ կ'եւլէր ձայն:

Ըսի ես. «Ո՛վ յաւերժական ցնծութեան Յաւերժափթիթ դուք ծաղիկներ, որ բոլոր Բոյրերը ձեր կու տաք ինծի մէկ հոտով,

Լուծեցէ՛ք ձեր բուրբուրանքով ծոմը մեծ Որով երկար ատեն լրկուած մընացի, Զգտնելով երկրի վրայ ո՛չ մէկ սընունդ:

Եթէ ուրիշ գունդեր երկինքը՝ գիտեմ՝ Աստուածային արդարութիւնը կ'ընեն Իրենց հայլի՛ կը տեսնէ ձերն անըտքող:

Գիտէ՛ք ինչպէս կը պատրաստուիմ ուշագիտ Մըտիկ ընել. գիտէ՛ք ի՛նչ է տարակոյսս Որուն լուծման կը փափագիմ շատ շատոնց»:

Ինչպէս բազէն երբ գլխանոցը հանուի կը շարժէ գլուխն եւ կը խայտայ թեւաբախ, Եւ թուանքի խանդաղակաթ կը սփռայ,

Տեսայ որ նոյնն ըրաւ Նըշահը, հիւսուած Աստուածային շնորհը գովող բոյրերէն, Նըւազներով՝ զոր գիտէ վերը վայոգն.

Ցեւոյ սկըսաւ. «Ան որ կարկինը շըջեց Ախարհի ծայրն, եւ անոր նիւսը կարգեց Անշափ բաներ մենէ ծածուկ եւ յայտնի, Զըկըցաւ իր զօրութիւնն այնպէս դրոշմել Տիեզերքին մէջ համօրէն, որ իր բանն Անկէ չըժնար անհունօրէն գերիվեր:

Եւ աս յայտ է այն առաջին հըպարտէն Որ քան աճին արարած է՛ր գերագոյն, Եւ զի լոյսին շըսպասեց՝ վար ինկաւ խակ:

Յայտ է ասկէ թ'ամէն ստորին բընութիւն Ընդունարան մըն է կարճ այն Բարիին Որ չունի վերջ, եւ զինքն իրմով կը չափէ:

Զեր տեսութիւնն ուրեմն որ հարկ է թէ 'լլայ Գըրբիթէ մին ճաճանչներէն այն Մտքին Որ լըրութիւնն է համօրէն իրերուն,

Զի կրնար իր բնութեամբ ըլլալ հըզօրեղ Ան աստիճան, որ իր ըսկիզբը՝ իրեն Երեւցածէն չըտեսնէ շատ եւս անդին:

Բայց տեսութիւնն որ կ'ընդունի ձեր աշխարհն՝ Յաւերժական արդարութեան մէջ կը խրի Ներս՝ ինչպէս աչքն ալիքներէն ներս ծովուն:

Եւ ափին մօտ թէ՛հւ յատակը տեսնէ, Բացերը չի տեսներ, սակայն հոն ալ կայ, Բայց խորութիւնը գայն իրմէ կը ծածկէ:

Լոյս չէ՛ եթէ չի գար վըճիտ կապոյտէն Որ չի խուլիր երբեք, այլ է՝ ալլջամուղջ, Եւ կամ ըստուեր մարմնոյ եւ կամ թէ իր թոյնն:

Քողը քեզի արդ բաւական բացուեցաւ, Քեզ կենդանի արդարութիւնը ծածկողն, Որու աստին այնքան հարցում կ'ընէիր:

Զի կ'ըսէիր. «Մարդ մը կը ծնի չնդկաստան, Եւ չըկայ մէկն հոն որ Քրիստոս քարոզէ, Որ կարգայ իր մասին եւ կամ թէ զըրէ:

Եւ բայի են իր ամէն գործն ու իր կամքն, Որչափ որ միտքը մարդկային կը տեսնէ, Եւ չէ գործով եւ կամ խօսքով մեղանշած:

Ան անկընուք եւ անհաւատ կը մտնի. Գատապարտող արդարութիւնն ո՛ր է զինք. Ո՛ր է յանցանքն եթէ ան չի հաւատար»:

Արդ դուն թ՛վ ես, դուն որ ատհան եմ ժպրհիս Նստիլ՝ դատել հազար մըղոն հեռուէն Գու թըզաչափ տեսութիւնովդ կարճուկ:

Աստարակոյս ինծի հետ մանըր կրկտոն՝ Եթէ սուրբ Գիրքը չըսփռէր վրանիդ լոյս՝ Պիտի կրնար տարակոյսներ հանել շատ:

Ո՛վ երկրաւոր անասուններ, կոշտ մտքեր,
Առաջին կամօն, յիշեցան բարի, ինք իրմէ
Որ վեհագոյն Բարինն է՝ բնաւ չհեռացաւ:

Արդար է ինչ որ համաձայն է իրեն.

Չ'առիւնքներ գայն ոչ մէկ բարի ստեղծական,
Այլ գայն ինք իր ճատագայթով կ'արտադրէ»:

Ջերդ արագիւն իր բոյնին վրայ կը դառնայ
Երբ կերակուր ջամբած է իր ձագերուն,
Եւ կշտացողն ինչպէս անոր կը նայի,

Այնպէս ըրաւ, այնպէս աշուիս վերացի,
Որհնեալ պատկերն, որ կը շարժէր իր թևերն
Համաշունչ այնքան կամօքեր յորդորուած:

Երբք բերանը կը դառնար եւ կ'ընէր.

«Երբք ինչպէս է քեզի՝ որ չես հասկընար,
Ձեզ մահացուաց նոյնն է յաւերժ դատաստանն»:

Հանգարտեցան յետոյ լուսեղ հրդեհներն
Հոգոյն Սրբոյ, այն նըշանին դեռ եւս մէջ,
Որ աշխարհի Հոռոմն ըրաւ մենաբոյս:

Այցրաւ ան. «Այս աքքայութիւնը չեղաւ
Երբեք անի՝ որ Քրիստոսի չհաւատաց
Առաջ թէ վերջը փայտին վրայ զամուսէլէն:

Բայց տես, շատեր «Քրիստոս, Քրիստոս», կը
Որոնք՝ քան զինք չըմանչոցողներ՝ նըւազ լգոյնն
Մտա պիտի 'լլան դատաստանի օրն՝ անոր.

Դատապարտէ պիտի չապէշը անասնկ
Քրիստոսեաններն երբ բաժնուին զոյգ դասի,
Մին մեծատուն յաւերժ, եւ միւսը՝ չփառու:

Պարսիկներն ի՞նչ պիտի 'սեն ձեռ արքայից
Երբոր տեսնեն բաց այն հատորն՝ որուն մէջ
Անարգանքներն անոցն բոլոր կը գրուին:

Պիտ՝ Ապերին գործոց մէջ հոն տեսնուի
Այն որ պիտի գրիչը շարժել տայ փութով
Եւ պիտի 'նէ Բլաւկայի գահն անապատ.

Հոն պիտի ցար տեսնուի՝ որ կ'առթէ
Աննայի՝ դրամ՝ նենգելով ան որ պիտի
Մենի կրնի մը հարուածով դիտապատ.

Պիտ՝ տեսնուի գոռոզութիւնն որ կ'ընէ
Դսպաշք եւ իսլ՝ Անգլիացին եւ ըլկովտն,
Այնպէս որ չեն կրնար մընալ տեղերին:

Պիտ՝ տեսնուի չընայութիւնն ու մեղկ կենքն
Ըլպանոսին, եւ այն պահմ՝ արքային,
Որ չըմանցաւ բնաւ քաշութիւն, եւ չուգեց:

Պիտ՝ տեսնուի հոն Սաղէմի կաղոտին
Բարութիւնն այբ գրով նըշանուած, մինչդեռ հոն
Պիտ՝ հակառակն ըլլայ նշանուած, ոռայ զըրով:

Պիտ՝ տեսնուի ագահութիւն՝ վատութիւնն
Անոր որ է վարիչ կրակէ կոզինի,
Ուր երկայն կենաքը վերջացուց Աթիսէս.

Եւ ցուցնելով համար թէ ուրբան է գձուծ,
Իր զըրութիւնը պատիւով պիտի 'լլայ,
Որպէս զի քիչ տեղւոյ մէջ շատ յայտնէ բան:

Եւ անծնիր ոք պիտի տեսնէ պիղծ գործերն
Իր հօրեղբոր կամ՝ եղբոր, որ ազիւ.

Տոհմ մը եւ զոյգ անպատուեցին պըսակներ:

Բորդուկալի եւ Նորուեկոյ արքաններն
Հոն պիտի 'լլան յայտնի, աքքայն Ռաշայի,
Որ երանի տեսած չըլլար վնէժի կնիքն:

Ո՛վ երջանիկ Հուսեպարհա, եթէ թոյլ
Չըտայ խընչ գինքն. երջանիկ հաւարար,
Եթէ զինուի լեռով՝ որ զինք կը պատէ:

Եւ արդէն պէտք է հաւատայ ամէն ոք՝
Որ իբրը գրաւ ասոր՝ կ'ողբան կը ճըշան
Ճամակոտաւ, Նիկոսիա դէմ՝ անբանին՝

Որ միւսերուն կուշտէն բընաւ չի գատուիր:

ՔԱՆԵՐՈՐԻ ԵՐԳ

Այս երգիմ մէջ Արծիւը կը գովէ քանի մը հիմ
Քաղաւորմբ, որոնք ամենապատուական եղամ,
Յետոյ կը լուծէ Տամդէի մէկ տարալոյսը, թէ
Ի՞նչպէս նրկիմք կը գտնուիմ ոմամք, որ ըստ իր
կարծիքիմ քրիստոնէական հաւատք չուիմ:

Երբ համօրէն տիեզերքի լուսատուն
Կ'իջնէ երկրի կիսագունտէն այնքան վար
Որ կը սկըսի լոյսն ամենուտ նըւազիլ,
Երկինքն՝ որ լոկ անոր լուսոմն էր նախ վառ՝
Կը պլլըլայ յանկարծ հագար լոյսերով,
Որոնց մէջ հատ մըն է միայն ճաճանչողն:
Եւ այս վիճակն երկնքի միտքըս ինկաւ
Երբ աշխարհն նըշանն ու իր պետերուն
Իր երանեալ կըտուցին մէջ լուռ կեցաւ.

Ջի այն լոյսերը կենդանի՝ դառնալով
Եւք լուսեղ՝ սկըսան երգեր այնպիսի,
Որոնք թըռան մտքէս առանց հետք թողու:

Ո՛վ քաղերք սէր, որ ժպիտն ունիս քեզ ծած,
Ինչքան հրավատ կ'երեւայի սրբենի՝ կոյթ,
Մտածումներէ ներշնչուած այն երգին մէջ:

Երբ գահարները պաղպաղուն ու սիրուն
Որոնցմով եւ վեցերորդ լոյսը տեսայ
Պենցմով՝ վերջ դրին երկնային երգերուն,

Թըւեցաւ ինձ տեսնել գետի մը կարկան
Որ շինջ քարերն է վար կ'իջնէ դգէնով,
Տուցնելով իր աղբերակին ճոխութիւնն:

Եւ ինչպէս ձայնը կիթառին վըզին վրայ
Կ'առնէ իր ձեն, եւ ինչպէս շունչն երգողին
Որ սըրիկգին ծակերէն ներս կը մտնէ,

Այսպէս՝ առանց դեղեկելու՝ իսկ եւ իսկ
Արծիւին վիզն է վեր ելաւ այն միմունչն
Իբրեւ թէ ծակ ըլլար, եւ հոն ձայն եղաւ.

Եւ ապա դուրս ելաւ անոր կողմուցէն
Խօսքի ձեւով, այնպէս ինչպէս կը սպասէր
Անոնց իմ սիրտս, ուր եւ գրեցի եւ գտնուեց:
« Այն մասն իմ մէջ որ կը տեսնէ, կը տոկայ
Մահականացու արծիւներուն մէջ արփուոյն,
Սկզբաւ, արդ պէտք է որ դիտես սեւեռուն».
Ձի կրակներէն որոնցմով դէմքն է շինուած,
Անոնք որ աշքս կը կազմեն շողշողուն՝
Իրենց բոլոր կարգերուն պինտ մեծերն են:
Ան որ մէջտեղը կը ցոլայ իբրը բեր՝
Ամենասուրբ Հոգւոյն երգիչը եղաւ,
Որ տապանակը տեղէ տեղ փոխադրեց:
Արդ կը ճանչնայ ան արժանիքն իր երգին՝
Ըստ որում իր կամքին արդիւնքը եղաւ՝
Չուզակը իմ մրցանակին պարգեւէն:
Յօնքս աղեղը կազմող հինգ հոգիին
Ախի որ պինտ մօտիկն է կը կըտօնցիս՝
Որդւոյն համար եղաւ այրւոյն մը ինքիմար:
Արդ կը ճանչնայ ան թէ որքան սուղ կ'արժէ
Չըհտեւելը ֆրիստոսի՝ փորձելով
Այս անուշ կեանքը եւ անոր հապառակն:
Ան որ ըսած բոլորակէս կ'ենլէ վեր
Աղեղին դէպ ի բարձր կէտն՝ ետեւէն,
Յապաղեցուց իր մահն անկեղծ զոյուտով:
Արդ կը ճանչնայ որ դատաստանը յաւերժ
Չի փոխուիր բնաւ, թէն աղօթք մ'եռանդուն
Վարդաւան ձրգէ ինչ որ այսօր պիտի չլար:
Յաջորդն՝ որ տայ չառնը Պապին՝ յոյն եղաւ,
Բարի մաքով, որ սակայն չար բերաւ պտուղ,
Եւ օրէնքներն ու զիս տարաւ ուրիշ տեղ:
Արդ կը ճանչնայ թէ ինչպէս չարն իր բարի
Գործէն յառաջ եկած՝ իրեն չի փնտսէր,
Թէն աշխարհն անկէ քանդուի՝ կործանի:
Ան զոր էջքին վրայ կը տեսնես աղեղին՝
Գուրիէլմոսն եղաւ, որուն կու լայ մահն
Երկիրն՝ որ ողջ կու լայ Քարլուն, Ֆետերիկն:
Արդ կը ճանչնայ թէ ինչպէս սէր եւ կապէ
Երկիրք արդար թագաւորին, եւ տեքո՞ն
Իր շողիւնին գայն կը ցուցնէ տակաւին:
Ո՞վ պիտի ձեր սխալտ երկրին մէջ կարծէր
Թէ Հոբիէտո տրովացին այս կլորին վրայ
Սուրբ լոյսերուն մէջ հինգերորդը լինի:
Ատուածային շիրտին մէջ արդ կը ճանչնայ
Շատ աւելի քան զոր աշխարհ կը տեսնէ,
Թէն իր աշքը չըճասի մինչ յատուի:
Ձերոջ արտուտիկ որ օդին մէջ հոյա՞նքն
Կ'երգէ նախ՝ ետքը կը լրէն, զոհունակ
Ձիեղը դիւթող մեղդիւնն իր վերջին,
Այսպէս ինձ զոհ թուեցաւ պատկերը՝ կընթիւ
Յաւերժական սիրոյն, որուն հանդիմով
Ամէն ինչ է այնպէս ինչպէս ինք ուզեց:

Եւ կ'երեւար թէն իմ մէջըս յերկուանքն
Ինչպէս որ զոյնն ապակիին ընդմէջէն,
Պատասխանի լուռ չըկրցաւ ըստաւսի:
Այլ ծանրը բեռն հանեց բռնի բերնէն դուրս
Սոյն այս խօսքերն. «Արդ ի՞նչ բաներ են ասոնք»:
Որուն վերայ տեսայ մեծ շող եւ հրեռանք:
Ինձ յետոյ տուաւ նըշանն օրհնելայ պատասխան՝
Աճիւն աւելի եւս դարձած հրագունակ,
Որ չըպահէ զիս զարմացման մէջ երկար:
«Լաւ կը տեսնեմ՝ կը հաւատաս դուն ասոնց
Ձի եւ կ'ըսեմ, բայց չես պատճառ տեսներ,
Եւ հաւատաս թէն՝ գանխուլ են քոնէն:
Կ'ընես նըման անոր՝ որ իբր գիտէ
Իր անուտով, բայց եւթիւնը տեսնել
Կ'անկարամայ, ուրիշ մ'ենթէ չըյայտնէ:
Արքայութիւնը երկնքի կը շորթին
Ըսնի հուր սէր եւ կենդանի՝ առոյգ յոյս,
Ի պարտութիւն մատնելով կամքն աստուածեան.
Բայց ոչ ինչպէս մարդը մարդուն կը յաղթէ,
Այլ կը յաղթեն՝ զի ինք կ'ուզէ յաղթելու,
Եւ յաղթըն՝ կը յաղթէ իր բարութեամբ:
Առաջին կեանքն յօնքն եւ կեանքն հինգերորդ
Քեզի զարմանք կ'ազդեն, զի դուն կը տեսնես
Հրեշտակներու վայրն անտեղմով զարդարուած:
Իրենց մարմինն չելան՝ ինչպէս կը կարծես՝
Հեթանոս, այլ քրիստոնէայ՝ պինդ հաւատքով
Չարչարուելիք եւ չարչարուող հոգեբուն:
Ձի մին զօրեղն՝ ուր կամքը չ'ուզեր բռնաւ
Դէպ ի բարին զառնալ՝ դարձաւ ոսկրեւուն,
Եւ կենդանի յոյսի եղաւ այս՝ պարգեւ:
Յոյս կենդանի՝ որ առ Աստուած մատուցուած
Աղօթքներուն ոյժ տուաւ՝ տալու յարութիւն
Անոր՝ որպէս զի կարենայ շարժիլ կամքն:
Այն փառաւոր հոգին՝ որ նիւթն է խօսքիս՝
Մարմնոյն դարձած, ուր մենաց քիչ ժամանակ,
Հաւատաց Անոր՝ որ կրնայ գինքը փրկիլ:
Եւ այն հաւատքը սերտ սիրով հրով այնքան
Բարբոքեցաւ, որ իր երկրորդ մեռնելուն
Արժանացաւ այս զրգարանը զալու:
Միւսը՝ շիրտին որ կը հոսի այնքան խո՞ւ
Աղբիւրէ, մինչ երբեք ոչ մի արարած
Կրցաւ իր աշքն անոր ակին հասցնելու, [թեան,
Իր ամբողջ սէրն՝ երկրի վրայ՝ դուա ուղղոււ
Ուստի շնորհէ շնորհ Աստուած հաճեցաւ
Բանալ աշուին մեր ապագայ փրկութեան,
Որով անոր հաւատալով՝ չհանդուրժեց
Անկէ յետոյ ալ հեթանոս զարդութեան,
Եւ կը սաստէր ապրիւտ՝ չար մարդերուն:
Կինքն երեք զոր աշ անուին տեսար թով՝
Մկրտութիւնէ հազար տարի մը յառաջ
Շատայնքին անոր իբրեւ Մկրտութիւն:

Ո՛վ հրաւիրան, զքան հեռու է արմատդ
Աւուրներէն անոնց որ չեն ըմբռներ
Բնաւ առաջին պատճառը եւի բովանդակ.

Մահացունիք, դատելու մէջ զգոյշ եղիք,
Վասն զի մենք իսկ որ Աստուած կը տեսնենք՝
Տակաւին չենք ճանչնար բոլոր ընտրեալներն.

Եւ մեզի այս անգիտութիւնը քաղցր է,
Ձի մեր բարին այս բարիով կը գեղու,
Եւ կ'ուզենք ինչ որ Աստուած ինքը կ'ուզէ՝
Եւ այսպէս այն աստուածային պատկերէն՝
Որպէս զի շինջ գործէ իմ կարճ տեսութիւնս՝
Ինձ տրուեցաւ ըսպեղանի անուշակ:

Եւ կ'ընկերէ կիթառահարն ինչպէս քաջ
Քաջ երգչիւն թրթռացումով լարերուն,
Որով կ'ըլլայ երգն աւելի հանելի,

Այսպէս էրք ան կը խօսէր՝ ես կը յիշեմ
Որ այն երկու օրհնեալ լոսերը տեսայ,
Ճիշդ գերէ աչքերը միասին կը թարթեն,

Խօսքերուն հետ կը շարժէին բոցիկներն:

Թորգ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԵԱՍ

(Շարու մակերի)

ԱՅԼԵԻԱՅԼԷ

ՆԵՐԿԱՅ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

(Շար. տես Բազմ. 1923 էջ 379)

Ընկերային կամ քաղաքական ամէն
կազմակերպութիւն բեղուն ըլլալու համար
հիմնուելու է մարդկային բնութեան ճշ-
մարիտ ծանօթութեան վրայ: Անհատն ու
ընկերութիւնը ոչ միայն նկատուելի է ընդ-
հանրապէս, այլ և մասնատարաբար: Ան-
հատական տարբերութիւններն ու ցեղային
զանազանութիւնները անվիճելի տուիքներ
են այսօր: Եթէ կառուցութիւնը քաղաք
(cité) մը մարդկային բնութեան սխալ
ըմբռնումի մը վրայ, և կամ եթէ օրէնք-
ներն ու հաստատութիւններն հիմնուած
ըլլան ազատութեան կամ բռնադատման
ծայրայն դրութեամբ՝ ընկերութիւնը կ'իյնայ
ռամկավարութեան (démagogie) կամ բռն-

նակալութեան մէջ: Չարերու կայսրու-
թիւնը կամ Լէնինի թագաւորութիւնը
կրկնակ օրինակներ են:

Այդ, ինչ ըմբռնումի վրայ հիմնուած
են ընկերավարութիւն, մեծամասնականու-
թիւն և քրիստոնէութիւն: Առաջին երկու-
լաւատես ըմբռնում մը ունին: Մարդը
բարի է, մարդկային բնազդներն ապահով
են, մարդուն բնութիւնը առողջ է. ահա
մեկնակէտը: Ընկերութիւնը միայն յոռի
է, ան վատթարացուած է մարդը: Ռուս-
սոյի և ընկերավարութեան համար այդ շե-
ղումը տեղի ունեցաւ երբ հաստատուեցաւ
սեփականատիրութեան իրաւունքը: Մարդը
փրկելու համար վերցնելու է այդ իրա-
ւունքը: Երբ ամբողջապէս շնչուի առիկա՝
մարդկային ընկերութիւնը պիտի վայելէ
կատարեալ, անխառն երջանկութիւն մը,
սիրոյ մէջ և հասարակավարութեամբ (com-
munisme): Հոս կը ներկայանայ երկրորդ
ազդակ մը՝ յատկապէս ընկերութեան զաղափարը,
մարդուն անսահման կատարելագործուելու
կարելիութիւնը:

Արդարեւ մարդը կը յատկապէս անսահ-
մանօրէն, որովհետեւ իր բնութիւնը բարի
է: Եթէ դրամատիրական ընկերութիւնը
շեղեցուցած է իր ճամբէն մարդկութեան
յատկապէս ընկերութեան շարժելը ժամանակի մը
համար, կը բաւէ վերցնել խոչընդոտը,
յատկապէս ընկերութիւնը պիտի շարունակէ իր
զնացքը մինչեւ կատարելութիւն: Պարզ
զաղափարներ՝ որոնք կը դիւթեն զանգուած-
ները անվերջ խոստումներով:

Եթէ ուսումնասիրենք իրենց հետեանը-
ներուն մէջ այդ զաղափարները, անոնց
գեղեցիկ բանաձևերը՝ Հաւասարութիւն, Ա-
զատութիւն, Այլ, Եղբայրութիւն, կը զու-
նենք մարդուն հարձակ իր վախճանը,
իր Աստուածը: Այս ենթադրութիւնը կ'ան-
գիտանայ մարդուն ստորին, տկար, ան-
կատար կողմերը: Այսպիսի ինքնավստա-
հութիւն մը կը մղէ անհատը դէպի բնազդ-
ներու ազատ գործունէութիւնը: Մարդկա-
յին բնութեան լաւատես ըմբռնումն ուրեմն
կը տկարացնէ կամբը: Միայնայեղ անհա-
տապաշտութիւն մը կը տանի ընկերութիւնը